

Nastavljanje osepenec.

Preteklo nedelo so v Slavini koze alj osepenec nastavljali. Kar je bilo Polánk, se niso te dobrote branile, Gorjanke so pa morli z beričam goniti, de so svoje otroke prinesle. Posebno hude so bile Rakovske babe. Neki star rokomavzar, ki so ga za copernika imeli, je tisto sosesko tako nadražil, rekoč: de po takim vpeljavanji sveti kerst ne veljá, ino matere svoje otroke zlodeju zapíšejo. Gospod fajmošter so jih učili, prosili, jim žugali; pa zastonj. Vse zelene ino napihnene so svoje otroke deržale. Kakor hitro jim osepenec nastavijo, so z njim potegnile, kakor bi jih veter odnesil, ter jim za pervim voglam nastavlene osepenec iz rokice izcizajo. Bilo je slišati, de so nektére na pervim potoki svoje otroke zopet kerstile.

Dvoje nedelskih šolarjev iz Rakovca še ni osepenec imelo. Gospod kaplan ju pregovorijo, de si jih dasta nastaviti. Perjokala sta se v šolo, rekoč, de k mizi z drugimi ne smeta. Pravila sta tudi, kako so Rakovčanke za Korenkaj, ki je perva svojih dvojih otrók k nastavljanju nesla, vpile: „Oj ti nesrečna mati, de svoja lastna otroka hudim neseš!“ Z žalostnim sercam ju gospod kaplan potolažijo, rekoč: „Le voljno to zasramvanje poterpita; Bog ga vama bo še gotovo povernil. Lehko pride, de ne bo dolgo, v Rakovec kuga osepenec. Vse krog vaj bo krastovo, krulovo ino odreno, tudi pomerlo jih bo, vidva bota pa zdrava ino vesela — za to srečo Boga hvalila. De pa vidili bote, zakaj se osepenec stavijo, hočem vam v kratkim povédati.“

1. Osepenec, strašne kužne bolezní, svoje dni bilo ni. Med Zamorcami v gorkih deželah se je vnela, ino Turki (Saraceni) so jo pred 600 alj 700 letmi v naše kraje zanesli. Iz med 100 ljudi jih ni 5, katerih bi se ne prijelo. Pogosto jih dete v maternim telesi dobí, ino se mertvo vleže. Iz med 10 gotovo 1 vmerje; če so osepenec hude, pa tudi več. Pred 5 letami so v Babjim verhi na Gorenskím tako hude bile, de ni bilo hiše brez merliča.

Se osepenca koga primejo, še le v 14 dneh se perkažejo. Bolnika začne mraziti ino vročina prehajati. Tretji alj šterti den se kakor pšeno po životi posiplejo ino v 10 dneh v sokraste popke premenijo. So osepenca dobre, se začno v 10 alj 12 dneh sušiti; kraste se naredijo, ino v 14 dneh olušijo. Se pa kraste oderejo, se jim vse žive dni poznajo. Per drugih so osepenca hujši ino glavo osujejo, de jih nekoljko oslepí, nekoljko ogluší. Komur na perse vdarijo, vse žive dni hrope. Dostim se koze nar hujši naredijo, v 8 alj 9 dnéh se namesti popkov začerneli mehurji po vsim životi izpustijo, smerdliva sokrovca iz njih teče, de ni blizo obstati. Lice zabuhlo ko piskar, oči zatekle, božja jih tere, vse pod nje letí, v 10 alj 11 dneh morjo vmreti. Ali ni to žalostno!

2. Ljudje si dolgo niso vedli pred to kugoj pomagati. Ako je eno osepenca dobilo, so jih poskušali drugim napeljati, de bi jih ložej prestali; pa so vonder hudo zboleli, ino ta pomoč je bila nevarna. Moder mož na Angleškim, *Eduard Jenner*, je bil pred nekimi 50 letmi toljko srečen, to kugo zaverniti. Gledal je, kako v časi krave po vimeni muzole dobijo, ki se tudi človeka primejo, ki z odrenimi alj ranjenimi rokami dojé; zato se jim kravje koze (*Кубоцкен*) pravi. Poskusil je nožič v nje pomočiti, ino jih ljudém na roko vpeljati. V enih dnéh so se muzoli pokazali ino v 8 dneh ko grah veliki izrastli; krog popkov pa lep rudeč obroček. Ljudje niso celo nič oboleli, le 8. alj 9. den jih je zmrazilo pa glava pobolela. V 10 dneh se je čedna krastica naredila, po malim zatemnela, v 3 tednih pa lepo olušila ino jamico pustila. Taki otroci so bili zdravi, naj bi vse krog v nar hujših osepencah ležalo; ino če bi se kteriga še prijela, jih prav lahko prestopi. To je velika dobrota božja. Od te dobe se po vsih deželah nastavlja, kjer so modri ljudje, starim ino mladim, beračam kakor cesarjam. Cesar plačuje zdravivce (padarje), de lahko vsak oče ino mati svoje otroke skoz vpeljovanje koz te strašne bolezní ovarva. Nihče v viši šole ne pride — cesarske službe ne dobí, ki skazenge nima, de je osepenca imel. Ako so per kaki

liši osepenca, ne napeljane, na hišne vrata černo tablo nabijejo, z napisom: *Tukaj so kužne osepenca, de se jih vejo drugi varvati. Vmerje kdo v takih osepencah, se mu ne smé zvoniti.*

3. Sovražnik človeške sreče zoper ti božji dar ljudi podpihuje, de pravijo, kakor bi to delo kaj ne pomagalo. Lehko je, de osepenca niso pristne (prave), ravno za to prazne alj ne prav vpeljane. Take goljufne osepenca že v 3 dneh dozorijo, niso celo nič rudeče, ino ne pustijo nobenih pravih jamc. Vkazano je torej zdravnikom na 8. den po vpeljovanji pogledat, ako so se prav prijela. So bile prave, se iz med 1000 ljudi komaj eniga zopet primejo. Je zdravilo včasih oslabelo, ali ga bomo zato clo opustili?

Drugi gučajo, kakor bi zdaj ljudje za stran vpeljanih osepenca poprej odmirali, ker se truplo prav ne iztrebi. Ta beseda je prazna. Bolezen moč jemle, ino življenja ne dalša. Matuzaleh je včakal 969 let, ko še osepenca ni bilo, ino še zdaj se primejo 80 let stariga moža, ki jih še ni imel. Taka starost ne pride od koz. Po zimi 1832 je 33000 Indjanov černa kuga pomorila, ki se je iz kužnih osepenca izplodila. Rodu Mandenz je iz 1600 ljudi le 30 živih ostalo, rodu Sibur se pa kuga celo prijela ni, ki so si osepenca dali vcepiti. V mestu Bordo ni dal neki žnidar svojim otrokam osepenca napeljati, v leti 1821, kratko po tem mu vsih troje v osepencah vmerje, ino on od žalosti v vodo skoči.

4. Tudi basajo, de se skoz napeljevanje koz sveti kerst zgubi ino hudimu podpiše. Kaj takiga misliti alj ziniti je greh. To učijo krivi preroki neumne ljudi, kterim se za špeh ino klobase sladkajo. Kdo se ne trese pred čudnim kvantami, ki jih taki izmislijo! Ko je strašna bolezen kolera po sveti jezere ljudi pomorila, pa tudi cele mesta k Bogu obernila, so najemniki peklenška izkvasali, de zdravniki studence ostrupajo. V Berdah na Gorenskim so vešani dober studenc imeli. Zdaj vgladajo zdravnika iz bližniga terga, kako bi si rad po leti vode zajel. Od te dobe ne pijejo ino ne kuhajo več od te

vode, clo živino gonijo uro daleč napajat. Ko se pa dalniga pota naveličajo, reče moder vešan svojim sosedam: „Imam staro kluse; ga bom te vode napojil ino videl, ako pogine?“ Grejo gledat. Kluse prav žejno pije, potem prav zdravo derza ino dela, ter abotne ljudi prepriča, de so včasi neumnej ko konji. — Ko so duhovniki oznanvali, kako se naj boleznj varjejo, so tudi v lastne dušne pastirje ljudi nadražili kakor bi bili vse hostje ostrupili, naj bi k spovedi ino božji mizi ne hodili; kar vérvati nas Bog ovarji! Povéjte, ali ni vse to satanovo seme? Ravno tako je tudi per osepencah, katére duhovski pastirji staviti perporočajo. Kdor pa cerkve ne poslušá, ni kristjan, ampak hajd ino očiten grešnik. Tako povejte Rakovčanam.

XXX.

Človek sam svoj nar hujši strah.

„Jeli vas kaj glava boli — vprašajo gospod učitel, de se morte toljko učiti? Na Nemškim je neki gorjanc v sredi bukev sedel, glavo imel terdno ovezano, ko so ga prišli za smert previdit. „Kaj delaš?“ ga vprašajo. Ravno bukve preberam, jim odgovori, po katerih bi ložej vmerl; ino glava mi je toljko polna, de se mi hoče razsutí. Kaj mu je neki bilo? — Na pameti je bil bolen. Kar se pa človek v mladosti dobriga zvuči, ga glava ne boli, tudi vas ne, če ste se ravno pretekel teden od samih poglávck učili.

Ne bilo bi pa čedno, naj bi ljudje, celo goli hodili; obleka snaži človeka — poglavne besede pa priložnice olepšajo, ki jih priložimo, de se vé, kako je reč lepa alj gerda; p: Der gute Jüngling dober mladenč, daš böse Weib hudobna baba.